

۱۳۸۰ / ۵ / ۲۰

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بنام او که جمیل است و دوستدار جمال

۲۶۲۹۴

۱۳۸۰ / ۵ / ۲۰

دانشگاه علوم و فنون مازندران

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد در

رشته مدیریت بازرگانی گرایش (صنعتی - مالی)

موضوع:

ارزیابی اقتصادی منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد در بهشهر

An Economic APPRAISAL of AMIRABAD SPECIAL PORT
ZONE IN BEHISHAIR Province of MAZANDARAN

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر احمد جعفری مهمی

استاد مشاور:

012987

جناب آقای دکتر رضا توکلی مقدم

تهیه و تنظیم:

مهدی دانش

زمستان ۱۳۷۸

۲۹۲۹۴

تقدیم به

همسر صبور و پدر و مادر عزیزم

به پاس زحمتهای و محبتها

و

به تمام کسانی که از صمیم قلب دوستشان دارم.

تشکر و قدردانی

برخورداری از عنایت بیکران دانای توانا ، به من توفیق داد تا این پایان نامه را به انجام رسانم و گامی هرچند کوچک در تحقق آرمانهای بزرگ فردی و اجتماعی بردارم . این کار ممکن نبود ، مگر با مدد و راهنمایی استادان محترمی که جا دارد در همین جا از ایشان قدردانی نمایم :

استاد محترم جناب آقای دکتر احمد جعفری صمیمی که با پذیرش راهنمایی این رساله بر این بنده منت گذاشتند و با رهنمودهای ارزنده خود در جهت هر چه بر بارتر شدن این پایان نامه یاریم نمودند .

استاد محترم جناب آقای دکتر رضا توکلی مقدم که در طول این تحقیق بعنوان استاد مشاور ، از رهنمودهای ارزشمند ایشان بهره بسیار گرفتم .

از کلیه مسئولین سازمانهای ذیربط که در تهیه اطلاعات و مدارک مورد نیاز مرا یاری نمودند تشکر می نمایم .

مهدی دانش

زمستان ۱۳۷۸

چکیده

مهمترین هدف تحقیق حاضر ارزیابی اقتصادی ابعاد مختلف ناشی از ایجاد و توسعه بندر امیر آباد بهشهر و چگونگی تأثیر آن در ساختار اقتصادی و اجتماعی استان مازندران می باشد. با توجه به اینکه جمهوری های نو بنیاد باز مانده از شوروی سابق در واقع همان توان تولیدی را به نسبت قابلیتها و توان معادن خود دارند، ایجاد منطقه ویژه در استان و پردازش مواد اولیه و تبدیل آنها به کالاهای واسطه‌ای و نهائی و صدور مجدد آنها از مهمترین ابزار و وسایل دستیابی به اهداف اصلی ایجاد منطقه ویژه یعنی اشتغال، انتقال تکنولوژی، ارز آوری، افزایش مهارت نیروی انسانی، آموزش، توسعه صادرات و جذب سرمایه گذاری خارجی و غیره به شمار می رود لذا این منطقه با توجه به استعدادهای بالقوه خود خواهد توانست اولاً دستیابی به بازارهای کشورهای تازه استقلال یافته را تسهیل نموده و ثانیاً نقش مهمی به عنوان مرکز عمده ترانزیت کالاهای آسیای مرکزی و اروپا ایفا نماید که هر دو مورد فوق موجب افزایش درآمد های ارزی کشور و استان خواهد شد. که در نهایت طرح احداث بندر چند منظوره امیر آباد بهشهر با اهداف کلی ذیل مورد توجه قرار گرفت:

۱- صادرات و واردات کالا بین جمهوری اسلامی و کشورهای حاشیه دریای خزر

۲- ترانزیت کالا از کشورهای آسیای میانه به سایر نقاط جهان

۳- جلب توریست و جابجائی مسافری جمهوری اسلامی و کشورهای فوق

۴- تقویت بخش صیادی استان

۵- برقراری شبکه حمل و نقل دریایی بار و مسافر در استان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول : مقدمه و کلیات تحقیق
۲	۱-۱ مقدمه
۵	۲-۱ موضوع تحقیق
۵	۳-۱ مسئله مورد پژوهش
۵	۴-۱ فرضیات تحقیق
۶	۵-۱ اهمیت و اهداف تحقیق
۶	۶-۱ سابقه تحقیق
۶	۷-۱ قلمرو تحقیق
۷	۸-۱ مشکلات و محدودیتهای تحقیق
۷	۹-۱ تعریف علمی مفاهیم
۹	فصل دوم : ادبیات و پیشینه تحقیق
۱۰	۱-۲ مقدمه
۱۰	۲-۲- مناطق آزاد در ایران
۱۰	۱-۲-۲- تاریخچه مناطق آزاد ایران
۱۴	۲-۲-۲- ترکیب اجتماعی مناطق آزاد ایران
۱۷	۳-۲-۲- علل ناکامی مناطق آزاد در ایران
۱۹	۴-۲-۲- نحوه مدیریت در مناطق آزاد ایران
۲۱	۵-۲-۲- اهداف ایجاد مناطق تجاری آزاد در ایران

۲۲	۶-۲-۲- اثرات اقتصادی اجتماعی تشکیل مناطق آزاد تجاری
۲۳	۷-۲-۲- ارزیابی اقتصادی مناطق آزاد تجاری - صنعتی
۲۴	۸-۲-۲- نقش مناطق ویژه
۲۶	۳-۲- منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد بهشهر
۲۶	۱-۳-۲- شرایط اقلیمی بندر امیرآباد بهشهر
۲۸	۲-۳-۲- ویژگیهای اراضی پشתיبانی بنادر
۳۷	۳-۳-۲- سابقه ایجاد منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد
۳۹	۴-۳-۲- اهداف منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد بهشهر
۴۱	۵-۳-۲- اولویتها و فعالیتهای منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد بهشهر
۴۳	۶-۳-۲- امکانات و تسهیلات درون منطقه ای منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد بهشهر
۴۴	۷-۳-۲- امکانات و تسهیلات برون منطقه ای و ارتباطی منطقه امیرآباد بهشهر
۴۷	۴-۲- مزیت‌های استان مازندران
۴۷	۱-۴-۲- جمعیت و نیروی انسانی
۴۸	۲-۴-۲- کشاورزی
۴۹	۳-۴-۲- جنگل
۴۹	۴-۴-۲- صنعت
۵۱	۵-۴-۲- شیلات
۵۷	۶-۴-۲- حمل و نقل
۶۰	۷-۴-۲- توریسم
۶۱	۸-۴-۲- ترانزیت
۶۹	۹-۴-۲- بازرگانی خارجی
۷۱	۱۰-۴-۲- نفت و گاز

۷۳	۵-۲- شاخصهای اساسی در شناخت اولویتها در انتخاب محل احداث منطقه
۷۵	فصل سوم : روش تحقیق و داده ها
۷۵	۳-۱- مقدمه
۷۵	۳-۲- روش تحقیق
۷۵	۳-۳- روش جمع آوری اطلاعات
۷۷	۳-۴- فرمولهای استاندارد و جداول فاکتورها
۷۷	۳-۵- انواع تکنیکهای اقتصاد مهندسی
۸۰	۳-۵-۱- معیار ارزش فعلی خالص
۸۱	۳-۵-۲- معیار نرخ بازده داخلی
۸۴	۳-۵-۳- معیار دوره برگشت سرمایه با بهره
۸۴	۳-۶- داده های تحقیق
۸۵	۳-۶-۱- هزینه های طرح
۸۶	۳-۶-۲- عایدی های طرح
۸۸	فصل چهارم : جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل یافته ها
۸۹	۴-۱- مقدمه
۸۹	۴-۲- سناریوهای پروژه
۹۴	۴-۳- محاسبه معیارهای جدید بکار رفته در ارزیابی
۹۴	۴-۳-۱- محاسبه معیار ارزش فعلی خالص
۱۰۱	۴-۳-۲- محاسبه معیار نرخ بازده داخلی
۱۰۸	۴-۳-۳- محاسبه معیار دوره برگشت سرمایه با بهره
۱۰۹	فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

- ۱۱۰ ۱-۵- نتیجه گیری
- ۱۱۱ ۲-۵- پیشنهادات
- ۱۱۱ ۱-۲-۵- پیشنهادهایی برای افزایش اشتغال در منطقه امیر آباد بهشهر
- ۱۱۲ ۲-۲-۵- پیشنهاد هایی برای افزایش کارایی و اثر بخشی منطقه امیر آباد بهشهر
- ۱۱۴ ۲-۲-۵- پیشنهادهایی به محققین برای مطالعه و تحقیق درباره منطقه امیرآباد
- ۱۱۶ منابع و مأخذ
- ۱۲۰ پیوستها

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۲۷	۱-۲- درجه حرارت رطوبت نسبی
۴۱	۲-۲- اولویت های منطقه ویژه امیرآباد بهشهر
۴۲	۳-۲- فعالیتهای منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد بهشهر
۷۷	۱-۳- فرمهای استاندارد یا پارامترهای مجهول و معلوم
۷۹	۲-۳- روند تکنیکهای مختلف ارزیابی طرحها در کشورهای پیشرفته در سالهای مختلف
۷۹	۳-۳- درصد استفاده از معیارهای ارزیابی طرحها توسط مؤسسات مختلف در کشورهای پیشرفته
۸۴	۴-۳- خلاصه بررسی های انجام شده در زمینه استفاده از معیار نرخ بازده داخلی
۸۵	۵-۳- نحوه تخصیص هزینه های شیلاتی
۸۷	۶-۳- درآمدهای شیلاتی
۹۶	۱-۴- محاسبه ارزش فعلی خالص سناریو اول
۹۷	۲-۴- محاسبه ارزش فعلی خالص سناریو دوم
۹۹	۳-۴- محاسبه ارزش فعلی خالص سناریو سوم
۱۰۱	۴-۴- محاسبه ارزش فعلی خالص سناریو چهارم
۱۰۸	۵-۴- محاسبات نرخ بازده داخلی چهار سناریو
۱۰۸	۶-۴- محاسبات دوره برگشت سرمایه با بهره برای چهار سناریو

فهرست پیوستها

صفحه	عنوان
۱۲۰	پیوست الف - محاسبه ارزش فعلی خالص سناریو سوم به ازای نرخ آزاد دلار
۱۲۱	پیوست ب - محاسبه نرخ بازده داخلی سناریو سوم به ازای نرخ آزاد دلار
۱۲۴	پیوست پ - محاسبات معیار نرخ بازده داخلی
۱۳۰	پیوست ت - محاسبات دوره برگشت سرمایه با بهره
۱۸۳	پیوست ث - طرح اراضی پشتیبانی بندر امیرآباد
۱۸۷	پیوست ج - پلان کلی بندر
۱۸۸	پیوست چ - پلان حوضچه اول
۱۸۹	پیوست ح - بندر امیرآباد و راههای ارتباطی آن
۱۹۰	پیوست خ - معرفی کانونهای اقتصادی و صنعتی پیرامون دریای خزر
۱۹۱	پیوست د - مسافت بنادر مازندران و گلستان با اداره کل بنادر و کشتیرانی استان
۱۹۲	پیوست ذ - طرح موج شکن های حوضچه اول

فصل اول
مقدمه و کلیات تحقیق

۱-۱ - مقدمه

دریای خزر با وسعتی حدود ۴۰۰۰۰۰ کیلومتر مربع بزرگترین دریاچه کره زمین به شمار می رود که از طریق رود ولگا و ولگادن به دریا سیاه و دریای بالتیک راه یافته و بنادر دریای خزر رابه بنادر شمالی و جنوبی اروپا متصل می نماید . عمق این دریا از شمال به جنوب افزایش یافته بطوریکه عمق نواحی شمالی از ۱۶ متر تجاوز ننموده و در جنوب غربی عمیق ترین نقطه آن به ۹۸۰ متر می رسد . هشتاد درصد آب ورودی دریای خزر از طریق رود ولگا تأمین می گردد . طول دریای خزر حدود ۱۲۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۵۵۰ کیلومتر است . در سال ۱۳۷۲ اختلاف سطح آب دریای خزر نسبت به دریاهای آزاد در بندر بوشهر ۲۶/۲ متر ثبت شده است . مهمترین بهره برداری از دریای خزر کشتیرانی و مبادلات تجاری ، نفتی ، مسافری و صیادی است . کناره های این دریا عموماً شنزار و پست و صاف می باشد . وجود دریای خزر نقش تعیین کننده ای در آب و هوای سواحل شمالی ایران داشته و به یقین زیبایی های بی نظیر استان گیلان ، مازندران و گلستان بستگی به

موجودیت شرایط زیست محیطی این دریا داشته و دارد . طول سواحل ایران در این دریا از (خلیج حسینیقلی) تا آستارا به ۹۹۵ کیلومتر می رسد و استانهای گیلان ، مازندران و بخشی از استان گلستان رادربر گرفته است.^۱

^۱ - اداره کل بنادر و کشتیرانی استان مازندران - ویژه نامه بنادر شمال ایران - اسفندماه ۱۳۷۷ .

مهمترین بنادر فعال دریای خزر در سواحل ایران بنادر انزلی و نوشهر در آذربایجان بندر باکو در روسیه بنادر ماخاچ قلعه و آستاراخان در قزاقستان بندر آلتائو و در ترکمنستان بندر ترکمن بانتی یا کراسنا و دسک می باشد .

در حال حاضر بنادر شمال کشور ظرفیت سالانه ۷ میلیون تن را دارا می باشند که :

بندر انزلی ۳ میلیون تن ۱/۵ میلیون تن کالای تجاری ، ۱/۵ میلیون تن مواد نفتی

بندر نوشهر ۳ میلیون تن ۱ میلیون تن کالای تجاری ، ۲ میلیون تن مواد نفتی

بندر بهشهر ۱ میلیون تن مواد نفتی مبادلات بازرگانی جمهوری اسلامی ایران در دریای خزر را انجام و توانایی ارائه خدمات ترانزیت کشور را دارا می باشند .^۱

فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی ، همسایگان نو استقلال متعددی را با مرزهای آبی و خشکی برای ایران پدید آورده که همگی دارای مشترکات ملی و مذهبی عمده با ایران هستند . همسایگانی چون ترکمنستان ، تاجیکستان ، ازبکستان ، قزاقستان و قرقیزستان که به کشورهای نو استقلال آسیای مرکزی معروفند . استقلال این کشورها فرصتی ارزنده برای پیگیری هدفهای سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران فراهم آورد که در صورت بهره گیری مناسب می توان منابع بلند مدت و همه جانبه ای را برای کشور کسب نمود . مهمترین انگیزه جهت مطالعه در این زمینه افزایش درآمدهای ارزی ناشی از صادرات غیر نفتی ، رهایی از صادرات تک محصولی ، ایجاد انگیزه در بین تولید کنندگان داخلی به منظور تولید بیشتر و ایجاد اشتغال بوده که تحقق هر یک از آنها توسعه اقتصادی کشور را به دنبال خواهد داشت . کشورهای نو استقلال آسیای مرکزی به عنوان بازارهای جدید خارجی می توانند برای روابط خارجی مورد توجه قرار گیرند . ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی خود در مقایسه با دیگر کشورهای جهان نسبت به کشورهای آسیای مرکزی از امتیاز خاصی برخوردار است . این کشورها در شمال ایران قرار دارند و جمهوری اسلامی ایران به خصوص استان مازندران با ۳۳۰ کیلومتر مرز مشترک آبی و خاکی می تواند حضور فعال در آن داشته باشد . مازندران به لحاظ موقعیت استراتژیک و قرار گرفتن در کنار بزرگترین دریاچه جهان می تواند با کشورهای ترکمنستان ، قزاقستان ، قرقیزستان ، ازبکستان و

^۱ - اداره کل بنادر و کشتیرانی استان مازندران - همان مأخذ .

تاجیکستان مبادلات گسترده تجاری داشته باشد. لیکن ترکمنستان به لحاظ مرز طولانی خشکی و آبی و گذرگاه خاکی مشترک از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است. با چنین موقعیت استثنایی که حلال یکی از اساسی ترین مشکلات صادراتی یعنی عدم دستیابی به بازارهای با سابقه و یا افزایش سهم در این بازارها است، باید حداکثر سعی و تلاش خود را به کار گرفته تا بتوانیم قبل از سایر رقبا در صحنه جهانی تا آنجا که قادر بوده و امکانات ملی کشور اجازه می دهد که از این بازار نوظهور استفاده نموده و در جهت ارتقای سطح کیفی و کمی محصولات بکوشیم و از این طریق، وضعیت درآمدهای ارزی و به تبع آن تراز تجاری کشور را بهبود بخشیم. مناطق آزاد تجاری یک هدف گیری جغرافیایی است اما کافی بنظر نمی رسد.

ایجاد مناطق اقتصادی ویژه که در آنها فعالیتهای اقتصادی (صنایع، بانکداری، بیمه، سرمایه گذاری و غیره) متمرکز گردد و فضایی کاملاً از آن چه در کشور است بر ایشان فراهم شود و بطور کلی در محیط آزادتری نسبت به بقیه قلمرو اقتصادی کشور فعالیت کمتر، باید جزو هدفهای توسعه صادرات غیر نفتی مورد توجه و تأکید قرار گیرد. در این زمینه تجربه چین قابل توجه است. در این کشور مناطق اقتصادی ویژه^۱ و شهرهای باز^۲ ایجاد شده که در آنها فعالیتهای صنعتی کارخانه ای، بانکداری صادرات و سرمایه گذاری خارجی در محیط آزادتری نسبت به بقیه قلمرو اقتصادی کشور صورت می گیرد و از بسیاری از مزایا در معافیهای گوناگون تا سهم برای بیشتر از امکانات اعتباری برخوردار بوده و حتی از قوانین کارگری جدا از قوانین کارگری کشور تبعیت می کند.

با توجه بعنوان جمهوریهای سابق در تهیه مواد اولیه صنعتی و کشاورزی و نفتی و گاز، قابلیت پردازش صادرات در منطقه ویژه استان یک زمینه قدرتمند در ازآوری را نصیب کشور خواهد کرد. بنابراین امکان ارتباط آبی استان مازندران با کشورهای تازه استقلال یافته و اروپا و کاهش هزینه های حمل و نقل و زمان بواسطه آن و در عین حال وجود مرکز ثقل اقتصادی و جمعیتی کشور یعنی توان در مجاورت استان بر اهمیت احداث منطقه ویژه در استان مازندران می افزاید.

^۱Special Economic Zones (SEZS)

^۲Open cities